

ارزشیابی مصوبه ۸۳۳ شورای عالی در مورد ساختار آموزشی مرحله اول نظام آموزش بزرگسالان (نهضت سواد آموزی)

بیان مسئله

در ایران توجه به سواد آموزی و ضرورت تداوم آن در مراحل مختلف زندگی از دیرباز مورد تاکید بوده است. با استناد به گزارش برنامه پنج ساله ی سواد آموزی در سال ۱۳۸۹، روند عملکرد نهضت سواد آموزی در طول دوره ی ۳۱ ساله (۱۳۵۸ تا ۱۳۸۸)، علی رغم کوشش فراوان، ساختار قدیم از موفقیت چشم گیری برخوردار نبوده است. مطابق با سرشماری سال ۱۳۹۰، حدود ۹ میلیون و ۷۱۹ هزار نفر از میان افراد ۷ تا ۱۰ ساله در سراسر کشور بی سواد مطلق هستند. همچنین براساس این سرشماری ۱۰ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر کم سواد اعلام شده است. به عبارتی می توان گفت، بیش از ۲۰ میلیون نفر از جمعیت کشور بی سواد و کم سواد هستند.

برای رفع این مشکلات، تغییر و تحول بنیادی در نظام آموزشی نهضت سواد آموزی ضروری دیده شد. که این عامل سبب شد که، مصوبه ی ۸۳۳ جلسه ی شورای عالی آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۱۹، ابلاغ ۱۳۹۰/۲۸۹۱۸/۸ و در مورخه ۱۳۹۰/۱/۲۷ سازمان نهضت سواد آموزی موظف به اجرای ساختار جدید (مرحله ی اول بزرگسالان) گردید. در این تغییر ساختار نظام آموزش نهضت سواد آموزی از ۵ مرحله (دوره مقدماتی؛ دوره تکمیلی؛ دوره پایانی؛ دوره پنجم بزرگسال) به دوره سواد آموزی، دوره تحکیم و دوره انتقال جهت کارایی و چابکی و به منظور توسعه ی دانش و فناوری آموزشی هر چه بیشتر تغییر ساختار داده است.

اینک بعد از گذشت حدود چهار سال از اجرای برنامه، ضروریست از میزان موفقیت ساختار جدید و اهداف پیش بینی شده ارزشیابی به عمل آید تا از این طریق ضمن شناسایی نقاط قوت و ضعف آن نسبت به بهبود وضعیت موجود اقدامات لازم به عمل آید. لذا پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که نظام جدید تا چه میزان به اهداف خود رسیده است؟

هدف کلی پژوهش:

ارزشیابی از ساختار آموزشی مرحله اول (دوره سواد آموزی، تحکیم و انتقال) نظام آموزش بزرگسالان (بر اساس مصوبه جلسه ۸۳۳ شورای عالی آموزش و پرورش)

اهداف جزئی:

- ۱- مشخص کردن میزان تحقق اهداف دوره های آموزشی مرحله اول نظام آموزش بزرگسالان
- ۲- مشخص کردن میزان پیشرفت تحصیلی سواد آموزان به تفکیک دوره ها
- ۳- مشخص کردن وضعیت مواد و مطالب کتابهای درسی، زمانبندی و شیوه اجرای آنها به تفکیک دوره ها
- ۴- مشخص کردن وضعیت مقررات، اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به تفکیک دوره ها

۵- مشخص کردن واکنش (میزان رضایت) کارشناسان و آموزش دهندگان و سواد آموزان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول.

۶- مشخص کردن میزان مناسب بودن زمان بندی دوره ها نسبت به اهداف آنها

۷- مشخص کردن میزان مناسب بودن تفکیک سواد آموزی به سه دوره سواد آموزی، تحکیم و انتقال

۸- مشخص کردن نظرات کارشناسان درمورد مفاهیم تعریف شده در ماده یک مصوبه شورای عالی

۹- شناسایی موانع و مشکلات اجرای ساختار مرحله اول .

۱۰- آرایه راهکار های اصلاح و بهبود اجرای ساختار آموزشی مرحله اول

پرسشهای پژوهش:

۱- از نظر سواد آموزان دوره سواد آموزی و کارشناسان و مدیران نهضت سواد آموزی اهداف دوره سواد آموزی تا چه حد تحقق یافته است؟

۲- پیشرفت تحصیلی سواد آموزان در دوره سواد آموزی به چه میزان است؟

۳- مطالب کتابهای درسی و مدت اختصاص داده شده به هر درس در دوره سواد آموزی تا چه حد مناسب است؟

۴- مقررات اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دوره سواد آموزی تا چه حد مناسب است؟

۵- واکنش (رضایت) سواد آموزان دوره سواد آموزی، آموزش دهندگان و کارشناسان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان چگونه است؟

۶- از نظر سواد آموزان دوره تحکیم سواد و کارشناسان و مدیران نهضت سواد آموزی اهداف دوره تحکیم سواد تا چه حد تحقق یافته است؟

۷- پیشرفت تحصیلی سواد آموزان در دوره تحکیم سواد به چه میزان است؟

۸- مطالب کتابهای درسی ، مدت اختصاص داده شده به هر درس و شیوه اجرا در دوره تحکیم سواد تا چه حد مناسب است؟

۹- ایادر دوره تحکیم سواد از رسانه های آموزشی مناسب و شیوه هایی نظیر خدمات مکاتبه ای، ایجاد شبکه های یادگیری مشارکتی- گروهی استفاده شده است؟

۱۰- مقررات اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دوره تحکیم سواد تا چه حد مناسب است؟

۱۱- واکنش (رضایت) سواد آموزان دوره تحکیم سواد، آموزش دهندگان و کارشناسان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان چگونه است؟

۱۲- از نظر سواد آموزان دوره انتقال ، کارشناسان و مدیران نهضت سواد آموزی اهداف دوره انتقال تا چه حد تحقق یافته است؟

۱۳- پیشرفت تحصیلی سواد آموزان در دوره انتقال به چه میزان است؟

۱۴- مواد درسی، مطالب کتابهای درسی ، مدت اختصاص داده شده به هر درس و شیوه اجرا در دوره انتقال تا چه حد مناسب است؟

۱۵- آیا از نظر کارشناسان و آموزش دهندگان ، مواد درسی دوره انتقال به صورت خود آموز قابل یادگیری است؟

- ۱۶- مقررات، اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دوره انتقال تا چه حد مناسب است؟
- ۱۷- واکنش (رضایت) سواد آموزان دوره انتقال، آموزش دهندگان و کارشناسان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان چگونه است؟
- ۱۸- آیا از نظر کارشناسان، آموزش دهنده گان و آموزش گیرنده گان دوره انتقال، ارزش تحصیلی دوره انتقال با پایان دوره ابتدایی همطراز است و دارندگان گواهینامه این دوره توانایی ادامه تحصیل در دوره متوسطه اول را دارا میباشند؟
- ۱۹- از نظر آموزش دهنده گان و کارشناسان پیامد های تقسیم مرحله اول آموزش بزرگسالان به سه دوره (سواد آموزی، تحکیم و انتقال) چیست؟
- ۲۰- آیا تعاریف ارائه شده در ماده ۱ آیین نامه ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان در مورد بزرگسال بی سواد، حد اقل سواد، تحکیم سواد، دوره سواد آموزی، دوره تحکیم سواد و دوره انتقال، جامع و روشن اند؟
- ۲۱- آیا نظام آموزش بزرگسالان از سوی وزارت آموزش و پرورش تهیه و به تصویب شورای عالی رسیده است؟
- ۲۲- آیا چارچوب و کلیت راهنمای برنامه درسی دوره سواد آموزی توسط سازمان نهضت سواد آموزی با همکاری سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی تهیه شده است؟
- ۲۳- موانع و مشکلات اجرای ساختار مرحله اول کدامند؟
- ۲۴- راهکار های لازم برای اصلاح و بهبود اجرای ساختار آموزشی مرحله اول کدام است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات ارزشیابی است و هدف پژوهش ارزشیابی از ساختار آموزشی مرحله اول آموزشی بزرگسالان است. مطالعه از نظر هدف، کاربردی می باشد. ارزشیابان عملاً به طور قابل ملاحظه ای از طرح های تحقیق، ابزارهای اندازه گیری و فنون تجزیه و تحلیل داده ها که روش شناسی پژوهشی را تشکیل می دهند، استفاده می کنند (گال و بورگ، گال، ۱۳۸۹: ۱۱۹۲). به همین دلیل روش تحقیق طرح حاضر، ارزیابانه خواهد بود.

مدل ارزشیابی

در این مطالعه به منظور کسب اطلاعات در باره تمام آثار حاصل از اجرای مصوبه ۸۳۳ شورای عالی آموزش و پرورش ساختار جدید (نظام آموزش بزرگسالان) از الگوی ارزشیابی هدف آزاد استفاده شده است.

جامعه آماری و منابع داده ها

منابع داده های این پژوهش را اسناد و مدارک مکتوب (اسناد پژوهشی موجود در نهضت سواد آموزی و سایر مؤسسات) و جمعیت های مرتبط با اجرای ساختار مرحله اول نظام آموزشی بزرگسالان، تشکیل می دهد. در پژوهش حاضر جامعه آماری شامل سواد آموزان دوره های مختلف سال ۹۲ به تعداد ۲۱۸۰۰۰ نفر، آموزش دهندگان نهضت سواد آموزی حدود ۵۰۰۰۰ نفر و مدیران ستادی و استانی نهضت سواد آموزی میباشند.

نمونه آماری و شیوه نمونه گیری:

برآورد حجم نمونه برای سوادآموزان، تحکیم و انتقال

مطالعات قبلی از پژوهش های مشابه، انحراف معیار جامعه سوادآموزان مزبوررا کمتر از ۱ نشان می دهد، پژوهشگر علاقمند است نتایج مولفه های پژوهش را با دقتی در حد ۰.۲ (در مقیاس ۱ تا ۴) برآورد نماید، اگر اطمینانی در سطح ۹۵ درصد برای مطالعه در نظر بگیریم، حجم نمونه ای برابر با ۹۵ سوادآموز از هر دوره در مطالعه کفایت خواهد کرد:

$$n = \frac{z^2 \cdot s^2}{d^2} = \frac{(1.96)^2 \cdot (1)^2}{(0.2)^2} = \frac{(3.84)(1)}{0.04} = \frac{3.84}{0.04} = 95$$

ب ۲ برآورد حجم نمونه برای آموزش دهندگان و کارشناسان

مطالعات قبلی از پژوهش های مشابه، انحراف معیار جامعه آموزش دهندگان و کارشناسان پایه های مزبوررا کمتر از ۱ نشان می دهد، پژوهشگر علاقمند است نتایج مولفه های پژوهش را با دقتی در حد ۰.۱ (در مقیاس ۱ تا ۴) برآورد نماید، اگر اطمینانی در سطح ۹۵ درصد برای مطالعه در نظر بگیریم، حجم نمونه ای برابر با ۳۸۴ آموزش دهنده و کارشناس در مطالعه کفایت خواهد کرد:

$$n = \frac{z^2 \cdot s^2}{d^2} = \frac{(1.96)^2 \cdot (1)^2}{(0.1)^2} = \frac{(3.84)(1)}{0.01} = \frac{3.84}{0.01} = 384$$

روش نمونه گیری

۱- روش نمونه گیری کارشناسان و مدیران مراکز و سایر مسئولین نهضت سوادآموزی در استان ها و شهرستان های منتخب به صورت تمام شماری است. روش نمونه گیری آموزش دهندگان و سوادآموزان به صورت نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای است. به این صورت که ابتدا سازمان نهضت سوادآموزی کشور از نظر جغرافیایی و به تفکیک استان بر اساس آمار سرشماری سال ۹۰، بر حسب وضع سواده به سه دسته تقسیم شدند. با ویژه گیهای های (کمترین بیسواد، بیشترین بی سواد و سطح متوسط بی سواد) تقسیم شدند. در بین جمعیت ۱۰ تا ۴۹ ساله از هر منطقه، بر اساس جدول ضمیمه مجموعاً شش استان (به صورت تصادفی ساده که از بخش بالای جدول البرز و مازندران انتخاب شد، از بخش میانی جدول دو استان قم و آذربایجان شرقی انتخاب شد و از بخش پایین جدول استانهای کردستان و سیستان و بلوچستان) در هر استان، مرکز آن استان به صورت هدفمند، به علت مرکزیت استان، انتخاب (شهرستان زاهدان، قم، کرج، سنندج، ساری و ارومیه) و در مرحله بعد، سازمان های نهضت سوادآموزی آن استان در دو شهرستان دیگر استان بجز مرکز استان به صورت تصادفی انتخاب شدند. در نهایت نیز، از هر شهرستان به تفکیک دوره ها، سوادآموزان و آموزش دهندگان انتخاب شدند. در خصوص نمونه گیری مدیران و کارشناسان نهضت که با آنها مصاحبه به عمل آمده و پرسشنامه های مربوطه را تکمیل مینمایند، در سطح استانها به صورت تصادفی از هر استان ۶ نفر و از سطح ستاد نیز ۱۰ نفر انتخاب شدند. لازم به ذکر است به استناد به فرمول کوکران برای جامعه آماری آموزش دهندگان حداقل حجم نمونه برابر با ۳۸۵ نفر محاسبه گردید. در ضمن تعداد کل فارغ التحصیلان به تناسب استان ها ۳۸۵ نفر در نظر گرفته شد

ابزارهای گردآوری اطلاعات

در تحقیق حاضر ابزار جمع آوری داده ها شامل پرسشنامه، آزمون ، مصاحبه و بررسی اسناد به شرح زیر است:

- ۱- برای اندازه گیری از میزان تحقق اهداف از آزمون و پرسشنامه و مصاحبه استفاده میشود. پرسشنامه برای نظرخواهی از آموزش دهندگان و کارشناسان و سواد آموزان دوره سواد آموزی، تحکیم و انتقال و مصاحبه برای کارشناسان و مدیران نهضت
- ۲- برای مشخص شدن واکنش سواد آموزان و آموزش دهندگان نسبت به ساختار آموزشی از پرسشنامه و مصاحبه با مدیران و کارشناسان نهضت استفاده میشود.
- ۳- برای میزان مناسب بودن زمان بندی آموزشی با اهداف دوره ها از پرسشنامه استفاده میشود.
- ۴- برای شناسایی موانع و مشکلات اجرای ساختار مرحله اول از مصاحبه و پرسشنامه
- ۵- برای تهیه گزارش از تحلیل اسنادی اسناد مربوطه .

محتوای ابزارها:

- پرسشنامه ۲۵ سوالی ۴ گزینه ای به منظور ارزیابی تحقق اهداف دوره سوادآموزی از فارغ التحصیلان سوادآموزی
 - پرسشنامه ۲۹ سوالی ۴ گزینه ای به منظور ارزیابی تحقق اهداف دوره تحکیم سواد از فارغ التحصیلان این دوره
 - پرسشنامه ۳۳ سوالی ۴ گزینه ای به منظور ارزیابی تحقق اهداف دوره انتقال از فارغ التحصیلان این دوره
 - پرسشنامه ۱۲۱ سوالی به منظور ارزیابی تحقق اهداف و همچنین میزان متناسب بودن زمان بندی آموزشی و مقایسه ساختار و واکنش نسبت به آن ویژه کارشناسان و آموزش دهندگان.
 - به جهت ارزیابی کلی از مصوبه ۸۳۳ فرم مصاحبه برای مدیران و مسئولین و کارشناسان سازمان نهضت سوادآموزی طراحی شد. این ابزار شامل ۱۷ سوال است که به صورت مصاحبه تنظیم و اطلاعات لازم جمع آوری گردید.
- برای این منظور در نشست های مختلف با تنی چند از آگاهان نهضت سواد آموزی موضوعات اصلی مصوبه مورد پرسش و در نهایت سوالهای مصاحبه تهیه و تنظیم شد. با انجام ۵ مصاحبه غیر رسمی روایی محتوایی، تسلسل منطقی در سوال ها تهیه شده و همچنین واضح و روشن بودن متن هر سوال بررسی و پس از اصلاح فرم نهایی مصاحبه با ۱۸ سوال پاسخ باز تهیه شد. در مرحله بعد از طریق مشورت با آگاهان نهضت سواد آموزی فهرست افراد برای مصاحبه انتخاب شد. در انتخاب افراد ملاکهای مختلفی در نظر بود. از جمله این ملاکها می توان به :

- (۱) مدیران با تجربه سطوح عالی و اجرایی نهضت سواد آموزی
 - (۲) کارشناسان با تجربه و دارای سابقه خدمت بالا در نهضت سواد آموزی
 - (۳) صاحب نظران با تخصص و تجربه مرتبط با آموزش بزرگسالان
- با توجه به ملاک های تعیین شده ، ۵۰ نفر دارای شرایط بالا شنا سایی شد. قبل از مراجعه به افراد یک متن کوتاه در مورد موضوع پژوهش جهت یادآوری و ورود به بحث تهیه و در اختیار افراد مصاحبه شونده قرار گرفت و سپس به صورت حضوری پرسشها مطرح و پاسخ ها جمع آوری گردید. برای آگاهی بیشتر از شکل و محتوای ابزار ها به بخش (پیوستها) رجوع شود.

آزمون ها :

برای فارغ التحصیلان دوره انتقال ۶ آزمون از دروس (ریاضی، املا، جمله نویسی، علوم تجربی، علوم اجتماعی و فرهنگ اسلامی) طراحی و برگزار گردید.

در دوره تحکیم ۲ آزمون از دروس (املا و ریاضی) طراحی و برگزار گردید.

در دوره سوادآموزی ۳ آزمون از دروس (ریاضی، املا و جمله نویسی) طراحی و برگزار گردید.

روایی و پایایی ابزارها

برای بررسی (مناسب بودن) پرسشنامه ها، از نظرات متخصصان و کارشناسان استفاده شد. برای بررسی پایایی این ابزارها از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شد. ضرایب پایایی مربوط به پرسشنامه های مختلف به شکل زیر ارائه گردیده است. البته، باید توجه داشت که این قبیل ابزارها معمولاً برای کسب اطلاع از وقوع رویدادی معین یا وجود واقعیتی خاص تدوین میشوند و تا حدودی شبیه فهرت بازبینی بوده و متفاوت از ابزارهایی هستند که برای سنجش سازه های روان شناختی فراهم شده اند.

شاخص پایایی مربوط به ابزارهای مختلف (ضرایب آلفای کرونباخ)

عنوان پرسشنامه	حجم نمونه	مواد آزمون	ضریب آلفا
پرسشنامه سوادآموزی	۱۰۲	۲۴	۰.۸۹۱
پرسشنامه تحکیم	۸۳	۲۸	۰.۹۰۰
پرسشنامه انتقال	۱۰۱	۳۲	۰.۹۲۶
پرسشنامه کارشناسان و آموزش دهندگان	۳۸۲	۱۱۶	۰.۹۴۷

شیوه های تحلیل اطلاعات:

برای تجزیه و تحلیل داده های آماری، با استفاده از نرم افزارهای آماری مناسب SPSS، استفاده خواهد شد. در بخش توصیفی از شاخص های آمار توصیفی نظیر جداول توزیع فراوانی و نمودارهای مربوطه و شاخص های مرکزی و پراکندگی شامل میانگین و انحراف به کار برده خواهد شد و در بخش استنباطی برای تعیین پایایی از ضریب آلفای کرونباخ و روش دو نیمه کردن و برای تعیین روایی از تحلیل عاملی بهره گرفته خواهد شد.

یافته های پژوهش، بحث و نتیجه گیری

مقدمه:

مطالعه ارزشیابی از ساختار آموزشی مرحله اول (دوره سوادآموزی، تحکیم و انتقال) نظام آموزش بزرگسالان (بر اساس مصوبه جلسه هشتصد و سی و سه شورای عالی آموزش و پرورش) به منظور مشخص کردن وضعیت و شناسایی نقاط قوت و ضعف این ساختار انجام شد. بدین مقصود هشت هدف در بررسی مورد توجه قرار گرفت. این اهداف شامل: ۱- مشخص کردن میزان تحقق اهداف دوره های آموزشی مرحله اول نظام آموزش بزرگسالان به تفکیک دوره ها. ۲- مشخص کردن میزان پیشرفت تحصیلی سوادآموزان به تفکیک دوره ها ۳- مشخص کردن وضعیت مواد و مطالب کتابهای درسی، زمانبندی و شیوه اجرای آنها به تفکیک

دوره ها ۴- مشخص کردن وضعیت مقررات، اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به تفکیک دوره ها ۵- مشخص کردن واکنش (میزان رضایت) کارشناسان و آموزش دهندهگان و سواد آموزان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول. ۶- مشخص کردن میزان مناسب بودن زمان بندی دوره ها نسبت به اهداف آنها ۷- مشخص کردن میزان مناسب بودن تفکیک سواد آموزی به سه دوره سواد آموزی، تحکیم و انتقال ۸- مشخص کردن نظرات کارشناسان در مورد مفاهیم تعریف شده در ماده یک مصوبه شورای عالی میباشند. برای رسیدن به اهداف فوق از تلفیق دیدگاههای متفاوت و ایده های اصلی در ارزشیابی برنامه های آموزشی استفاده گردید. داده های مورد نیاز این مطالعه با استفاده از پرسشنامه، مصاحبه و آزمون کتبی از دروس به دست آمد. این روش ها بر روی نمونه های متعددی انجام پذیرفت که عبارتند از سواد آموزان سه دوره (سواد آموزی، تحکیم و انتقال) به تعداد ۲۸۶ نفر، آموزش دهندهگان نهضت سواد آموزی ۳۸۲ نفر و کارشناسان ۴۶ نفر بودند. در فصل چهارم این گزارش، داده های جمع آوری شده از گروههای مختلف نمونه آماری، با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و شاخصهای آماری، در قالب جداول توزیع فراوانی، ارایه شده است. همچنین محتوای مصاحبه با کارشناسان و صاحب نظران، با استفاده از فنون ناظر بر روش تحقیق کیفی، طبقه بندی و تلخیص شد. اینک در این فصل ضمن ارایه خلاصه یافته های پژوهش با عنایت به یافته های حاصل از فصل چهارم به بحث و نتیجه گیری پرداخته میشود و در پایان پیشنهادهای لازم ارایه میگردد.

خلاصه یافته ها به تفکیک پرسشهای پژوهش

یافته های پژوهش نشان میدهد که واکنش و نگرش سواد آموزان، کارشناسان، مدیران و آموزش دهندهگان مورد مطالعه نسبت به برخی از جنبه های ساختار مرحله یک آموزش بزرگسالان مثبت و به برخی دیگر منفی است. و ابهام و تردید در یافته ها به چشم میخورد. تلاش میشود به صورت مختصر مهمترین یافته ها در زیر بیان شود. برای کسب اطلاعات بیشتر لازم است فصل چهارم این مطالعه به دقت مورد مطالعه قرار گیرد. در ضمن کوشش میشود در قسمت جمع بندی و نتیجه گیری به نکات مهم دیگری نیز اشاره شود. اینک مهمترین یافته ها بر اساس پرسشهای پژوهش ارایه می گردد.

سوال اول پژوهش: اهداف دوره سواد آموزی تا چه حد محقق شده است؟

- از نظر سواد آموزان، کارشناسان و آموزش دهندگان این دوره، وضعیت کلی اهداف دوره سواد آموزی به ترتیب با میانگین ۳.۵۰، ۲.۹۰ و ۳.۱۴ (میانگین در مقیاس ۴-۱) بیش از حد متوسط محقق شده است. نتایج تحقیق نشان میدهد آموزش دهندهگان ارزیابی بهتری از کارشناسان به میزان تحقق اهداف دوره سواد آموزی دارند.

- نتایج حاصل از مصاحبه با کارشناسان و مدیران در خصوص تحقق اهداف دوره سواد آموزی نشان میدهد، تحقق اهداف به سختی ممکن است زیرا امکانات تحقق اهداف وجود ندارد.

سوال دوم پژوهش: پیشرفت تحصیلی سواد آموزان در دوره سواد آموزی تا چه حد مناسب است؟

- نتایج آزمون فارغ التحصیلان دوره سواد آموزی از سه درس ریاضی، املا و جمله نویسی، محقق شدن حدود ۷۵ درصد اهداف را نشان می دهد.

سؤال سوم پژوهش: مطالب کتابهای درسی و مدت اختصاص داده شده به هر درس در دوره سواد آموزی تا چه حد مناسب است؟

- سواد آموزان وضعیت کلی (مدت دوره، موضوعات و مفاهیم اساسی آموزشی و...) را با میانگین ۳/۵۷، در حد متوسط به بالا ارزیابی کرده اند.

- آموزش دهنده گان مجموعه مدت زمان اختصاص یافته به دوره سواد آموزی را با میانگین (۳.۱۱) بهتر از کارشناسان(۲.۹۳)ارزیابی نموده اند هر چند هر دو گروه ارزیابی قابل قبولی داشته اند.
- ۴۵ درصد از کارشناسان و مدیران مصاحبه شونده با زمانبندی دوره سواد آموزی موافقت دارند.
- سوال چهارم پژوهش: مقررات اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دوره سواد آموزی تا چه حد مناسب است؟
- آموزش دهندگان و کارشناسان به ترتیب با میانگین ۳.۵ و ۳/۵ (از ۴) مقررات اجرایی، آموزشی و...را مورد تایید قرار داده اند.
- ۶۴ درصد از کارشناسان و مدیران(مصاحبه شونده)مقررات اجرایی و آموزشی را تایید نموده اند.
- سوال پنجم پژوهش:واکنش(رضایت) سواد آموزان دوره سواد آموزی ،آموزش دهندگان و کارشناسان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان چگونه است؟
- از نگاه سواد آموزان میانگین وضعیت کلی واکنش سواد آموزان به ساختار جدید سواد آموزی ۳/۶۱ است.سواد آموزان در یک مقایسه وضعیت کلی در خصوص(اهداف دوره،مدت دوره،موضوعات و مفاهیم اساسی آموزشی،مقررات اجرایی و واکنش به ساختار)،تهیه و تدوین مقررات با میانگین ۳۰/۷۰ را در رتبه اول و تحقق اهداف را با میانگین ۳/۵۰ در رتبه چهارم میدانند.
- میانگین واکنش و رضایت مندی آموزش دهندگان و کارشناسان به ساختار جدید به ترتیب ۲.۹۰ و ۲.۶۲ درصد میباشد.
- ۷۱ درصد کارشناسان و مدیران مصاحبه شونده نسبت به ساختار جدید از خود واکنش مثبت نشان داده اند. آنها اظهار نموده اند: اعتبار مدارک تحصیلی افزایش یافته و از میزان دفعات جذب سوادآموز کاسته شده .محتوای آموزش مناسب تر شده است .اکنون در واقع سوادآموزی دو دوره است سوادآموزی و انتقال قبلا ۴ دوره بوده است، مقدماتی ، تکمیلی ، پایانی و پنجم .اکنون اهداف زودتر و بهتر محقق می شوند.
- سوال ششم :از نظر سواد آموزان دوره تحکیم سواد و کارشناسان و مدیران نهضت سواد آموزی اهداف دوره تحکیم سواد تا چه حد تحقق یافته است؟
- از نظر سواد آموزان دوره تحکیم ۳/۲۵ درصد در اهداف محقق شده است.
- تحقق اهداف از نگاه آموزش دهندگان و کارشناسان به ترتیب ۲/۹۶ و ۲/۵۰ درصد تایید شده .
- ۶۲ درصد از کارشناسان و مدیران در مصاحبه خود اظهار نموده اند اهداف تحکیم محقق شده ولی رسیدن به اهداف را به توجه به امکانات مورد تردید هم قرار داده اند.و اظهار نموده انداین مقدار تحقق به میزان ،روش و آموزش سواد آموزان بستگی دارد.
- سوال هفتم: پیشرفت تحصیلی سواد آموزان در دوره تحکیم سواد به چه میزان است؟
- نتایج آزمون سواد آموزان دوره تحکیم در درس ریاضی و املا نشان می دهد ۷۵ در صد اهداف محقق شده است. در بین شش استان نمونه پژوهش ،استان قم با میانگین ۱۸/۸۸ در بالاترین و استان آذر بایجان غربی با میانگین ۱۱/۶۹ در پایین ترین رتبه قرار دارد.
- سوال هشتم :مطالب کتابهای درسی ، مدت اختصاص داده شده به هر درس و شیوه اجرا در دوره تحکیم سواد تا چه حد مناسب است؟
- سواد آموزان برای هر کدام از موضوعات فوق بصورت جداگانه اظهار نظر نموده اند.از نظر آنها وضعیت کلی با میانگین ۳/۴۳ تا حدود زیاد) مورد تایید است.
- از نگاه آموزش دهندگان و کارشناسان مجموع زمانهای اختصاص یافته دوره تحکیم با میانگین ۳.۷ و ۲.۹۴ درصد مورد تایید قرار گرفته است.همچنین مناسب بودن کتابهای درسی این دوره از نظر آموزش دهندگان و کارشناسان به ترتیب با

میانگین ۳.۴ و ۲.۸۰ درصد ارزیابی شده است. مناسب بودن شیوه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، ساعات حضوری اختصاص داده شده به دوره نیز از نظر آموزش دهنده و کارشناسان به ترتیب با میانگین ۳.۹ و ۹۱ و ۲ درصد ارزشیابی شده است. - ۶۵ درصد از کارشناسان و مدیران مصاحبه شونده خواستار تقویت ساعات حضوری در برابر ساعات غیر حضوری شده اند. همچنین ۵۵ درصد شیوه اجرای ترکیب حضوری و غیر حضوری را مورد تایید قرار داده اند و موفقیت آنرا منوط به داشتن امکانات دانسته اند.

- سوال نهم پژوهش: آیا در دوره تحکیم سواد از رسانه های آموزشی مناسب و شیوه هایی نظیر خدمات مکاتبه ای، ایجاد شبکه های یادگیری مشارکتی - گروهی استفاده شده است؟

- صد در صد کارشناسان و مدیران به این پرسش پاسخ منفی داده اند و آنرا به عنوان یکی از عوامل مهم نرسیدن به اهداف دوره تحکیم دانسته اند.

سوال دهم پژوهش: مقررات اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دوره تحکیم سواد تا چه حد مناسب است؟ - سواد آموزان در خصوص چگونگی ثبت نام و تشکیل پرونده، برنامه هفتگی، تعداد سواد آموزان در کلاس درس، توضیح کتب درسی به صورت رایگان و... بطور جدا گانه نظرات خود را ارایه داده اند. میانگین کلی ارزیابی از موارد فوق ۳.۶۲ در صد و در حد زیاد اعلام گردید است.

سوال یازدهم: واکنش (رضایت) سواد آموزان دوره تحکیم سواد، آموزش دهندگان و کارشناسان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان چگونه است؟

- وضعیت کلی واکنش سواد آموزان دوره تحکیم به ساختار مرحله اول نظام آموزشی بزرگسالان با میانگین ۳.۴۴ درصد ارزیابی شده است. مقایسه وضعیت کلی سوال های چهار گانه (تحقق اهداف دوره، مقررات اجرایی و آموزشی، ومدت دوره تحکیم و شیوه اجرای آن) نشان میدهدف تهیه و تدوین مقررات آموزشی با میانگین ۳/۶۱ درصد در رتبه اول و تحقق اهداف دوره با میانگین ۳.۵۹ در صددر رتبه چهارم ارزیابی قرار گرفته است.

- وضعیت کلی واکنش آموزش دهندگان و کارشناسان به ساختار جدید به ترتیب ۳.۱۸ و ۲.۹۶ درصد ارزیابی شده است. سوال دوازدهم: - از نظر سواد آموزان دوره انتقال و کارشناسان و مدیران نهضت سواد آموزی اهداف دوره انتقال تا چه حد تحقق یافته است؟

- میانگین وضعیت کلی تحقق اهداف دوره انتقال از نظر سواد آموزان در حد ۳.۶۱ است. این گروه میزان رشد و توانایی درک مطالب و استفاده از آن در زندگی خود، در بین چهار هدف دوره انتقال از نظر رتبه در مقایسه با سایر اهداف این دوره در رتبه چهارم ارزیابی خود قرار داده اند.

- آموزش دهندگان و کارشناسان وضعیت کلی تحقق اهداف دوره انتقال را به ترتیب در حد میانگین ۳.۲۵ و ۳ ارزیابی کرده اند از نظر گروه اول، سواد آموزان با مفاهیم ریاضی و علوم در مقایسه با سایر اهداف رشد کمتری داشته اند. گروه دوم اظهار داشته اند بینش اجتماعی، فرهنگی و سیاسی سواد آموزان نسبت به سایر اهداف از رشد کمتری برخوردار بوده است.

- ۴۲ درصد از کارشناسان و مدیران مصاحبه شونده تحقق اهداف دوره انتقال را ممکن میدانند. سایر مصاحبه شوندگان اظهار نموده اند به لحاظ عدم اجرای صحیح دوره، دشواری محتوای کتب درسی، طول دوره انتقال، وضعیت حضوری و غیر حضوری و نبود امکانات از جمله آموزش دهنده با تجربه و... تحقق اهداف در حد مناسب نیست.

- سوال سیزدهم: پیشرفت تحصیلی سواد آموزان در دوره انتقال به چه میزان است؟

- نمره میانگین کل آزمون سواد آموزان دوره انتقال از شش ماده درسی (ریاضی، املا، جمله نویسی، علوم تجربی، علوم اجتماعی و فرهنگ اسلامی) ۱۲ از ۲۰ است که نشان می‌دهد ۶۴ درصد اهداف آزمون محقق شده است. در بین استانها قم با میانگین نمره ۱۳.۶۶ در بالاترین و البرز با میانگین نمره ۱۰.۷۹ در پایین ترین رتبه قرار دارد.

سوال چهاردهم: - مواد درسی، مطالب کتابهای درسی، مدت اختصاص داده شده به هر درس و شیوه اجرا در دوره انتقال تا چه حد مناسب است؟

- سواد آموزان و وضعیت کلی مواد درسی، زمان آموزش و شیوه اجرای آن در دوره انتقال را با میانگین در حد ۳.۳۳ ارزیابی نمودند. آنها خوب بودن کتاب علوم اجتماعی، فارسی و فرهنگی اسلامی را به ترتیب با میانگین ۳.۵۶، ۳.۵۳ و ۳.۵۱ را بیش از حد زیاد (در رتبه اول تا سوم) و مناسب بودن ساعات غیر حضوری، داشتن وقت برای مطالعه کتابهای غیر حضوری و سر در گم شدن در ساعات غیر حضوری را در بینرتبه های (از ۱ تا ۲۲) در رتبه های ۱۷، ۱۶ و ۱۸ قرار داده اند.

- ارزیابی آموزش دهندگان و کارشناسان در خصوص ضروری بودن، مناسب بودن، سازماندهی دروس، مدت زمان لازم برای دروس و شیوه ارزشیابی دروس (ادبیات، ریاضی، علوم تجربی، علوم اجتماعی و فرهنگ اسلامی) به ترتیب میانگین ۳.۱۳، ۳.۱۵، ۳.۲۳ را نشان داد. همچنین آنها، وضعیت کلی زمان اختصاص یافته و مناسب بودن وضعیت آموزش حضوری و غیر حضوری را به ترتیب در حد میانگین ۳.۱۰ و ۲.۸۳ ارزیابی نمودند.

- به نظر ۶۰ درصد از کارشناسان و مدیران افراد بزرگسال توانایی حضور ۴ ساعت در کلاس و ۸۰۰ ساعت مطالعه را ندارند. به نظر ۳۵ درصد از آنها ضروری است ساعت خود آموز کم شود. به نظر آنها ضروریست مواد درسی بر اساس تئوری آموزش بزرگسالان طراحی و اجرا شود نه آموزش رسمی. اکثر پاسخ دهندگان بیان داشته اند. کاهش زمان مد نظر قرار گیرد. ۴۰ درصد آنها نیز اظهار نموده اند به مهارتهای زندگی و ضرورتهای سنی بزرگسالان توجه شود و مهارت های زندگی و سایر مهارتهای مورد نیاز به تناسب محلی آموزش داده شود.

سوال پانزدهم: آیا از نظر کارشناسان و آموزش دهنده گان مواد درسی دوره انتقال به صورت خود آموز قابل یادگیری است؟
-آموزش دهندگان و کارشناسان با میانگین های ۲.۴۱ و ۲.۸۰ کمتر از حد متوسط خود آموز بودن بخشی از دوره انتقال را مورد تایید قرار داده اند. آزمون مربوطه در این خصوص معنی دار نبودن را تایید میکند.

سوال شانزدهم: مقررات، اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دوره انتقال سواد تا چه حد مناسب است؟
- سواد آموزان "رایگان بودن کتب دوره انتقال را با میانگین ۳.۶۹، بیش از حد زیاد (و در رتبه اول) ارزیابی کرده اند، با اینکه "مقررات ارزشیابی پیشرفت تحصیلی را با میانگین ۳.۴۹ (در حد زیاد) ارزیابی نموده اند، و لی در مقام پنجم قراردادده اند، از نگاه سواد آموزان دوره انتقال وضعیت کلی " تدوین مقررات اجرایی، آموزشی و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی " نیز با میانگین ۳.۵۹، تحقق یافته تلقی شده است.

سوال هفدهم: واکنش (رضایت) سواد آموزان دوره انتقال، آموزش دهندگان و کارشناسان نسبت به ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان چگونه است؟

- سواد آموزان دوره انتقال "تدریس خوب آموزش دهندگان را با میانگین ۳.۷۵، بیش از حد زیاد (و در رتبه اول) ارزیابی کرده اند، و برگزاری خوب امتحان در دوره انتقال را با میانگین ۳.۵۳ (در حد زیاد) ارزیابی شده، و لی در مقام سوم قراردادده اند، از نگاه سواد آموزان دوره انتقال وضعیت کلی " واکنش (رضایت) کارشناسان، آموزش دهندگان و آموزش گیرندگان به ساختار جدید آموزش بزرگسالان " نیز با میانگین ۳.۶۴، تحقق یافته تلقی شده است.

- سوال هیجدهم: آیا از نظر کارشناسان، آموزش دهنده گان و آموزش گیرنده گان دوره انتقال، ارزش تحصیلی دوره انتقال با پایان دوره ابتدایی همطراز است و دارندگان گواهینامه این دوره توانایی ادامه تحصیل در دوره متوسطه اول را دارا میباشند؟

- سواد آموزان "داشتن سواد کافی برای ادامه تحصیل در دبیرستان را با میانگین ۳.۱۹ بیش از حد زیاد (ودررتبه اول) ارزیابی کرده اند، با سواد سوادآموزان دوره انتقال در حد کلاس ششم را با میانگین ۳.۱۵، نیز (در حد زیاد) ارزیابی شده، ولی در مقام دوم قرار داده اند. از نگاه سواد آموزان وضعیت کلی " همطراز بودن دوره انتقال با دوره ابتدایی " نیز با میانگین ۳.۱۷، تحقق یافته تلقی شده است.

- آموزش دهنده گان سواد فارغ التحصیلان دوره انتقال را در حد میانگین ۲.۹۵ و کارشناسان با میانگین ۲.۵۵ ارزیابی نموده و استحقاق آنها را برای ورود به دبیرستان با نمره کمتری از خود سواد آموزان این دوره ارزیابی نموده اند.

- به نظر ۵۱ درصد از مدیران و کارشناسان، برای اینکه ارزش تحصیلی پایان دوره انتقال همتراز با پایان دوره ابتدایی است فرصت مناسبی است برای ادامه تحصیل علاقمندان. اما از نظر ۵۰ درصد آنها به دلیل ضعیف بودن سوادآموزان تعداد محدودی ادامه تحصیل می دهند و دوره انتقال دانش لازم دوره اول متوسطه را فراهم نمی کند و اکثر دانش آموزان ضعیف هستند و به دوره راهنمایی نمی روند. برنامه درسی دارای اشکال است به عنوان مثال دوره انتقال باید مفاهیم دوره پنجم رسمی (ششم امروز) را بخوانند که راهنمایی بروند اما مطالب با ویژگی های بزرگسالان هماهنگ نیست و عملاً این مصوبه برای همه مفید نیست.

سوال نوزدهم: از نظر آموزش دهنده گان و کارشناسان پیامدهای تقسیم مرحله اول آموزش بزرگسالان به سه دوره (سواد آموزشی، تحکیم و انتقال) چیست؟

- از نگاه آموزش دهندگان میزان پیامدهای تقسیم مرحله اول آموزش بزرگسالان به سه دوره با میانگین ۲.۸۹ و از نگاه کارشناسان ۲.۷۴ (در مقیاس اندازه گیری ۱ تا ۴) ارزیابی شده است.

- از نظر ۶۰ درصد مدیران و کارشناسان مصاحبه شونده، پیامدهای سه دوره ای شدن مفید بوده و مزایای آن از نظر مصاحبه شوندگان این است که: به مسئله توسعه سواد توجه شده است (تا ششم ابتدایی)، تحکیم سواد قانونی شده است. دوره سوادآموزی یکپارچه شده است. امکان ادامه تحصیل در نظام رسمی برای افراد فراهم شده است. از نظر ۲۶ درصد مصاحبه شوندگان، دوره تحکیم و انتقال باید حذف شود و فقط سوادآموزی برگزار شود، زیرا رسالت نهضت سوادآموزی است. معایب سه دوره ای شدن نیز عبارتند از: تحکیم به عنوان یک دوره به حساب نمی آید و باز خورد مثبت ندارد و استقبال نمی شود. طولانی شدن زمان دوره انتقال (۶۰۰ ساعت حضوری)، دوره سوادآموزی یادگیری سوادآموزان با دشواری رو به روست در دوره های دیگر هم مطالب را به خوبی یاد نمی گیرند مثلاً در نوشتن انشاء مشکل دارند. در دوره سوادآموزی یادگیری برای بی سوادان مطلق مشکل است. حجم بالای کتابها و کمبود وقت سواد آموز.

سوال بیستم: آیا تعاریف ارایه شده در ماده ۱ آیین نامه ساختار آموزشی مرحله اول آموزش بزرگسالان در مورد بزرگسال بی سواد، حد اقل سواد، تحکیم سواد، دوره سوادآموزی، دوره تحکیم سواد و دوره انتقال، جامع و روشن اند؟

- به نظر اکثر مصاحبه شوندگان (۶۶ درصد) تعاریف ذکر شده در ماده یک روشن و واضح هستند. اما ابهاماتی نیز وجود دارد. به عنوان نمونه تعریف بزرگسال بی سواد ابهام دارد و مشخص نیست افراد بزرگسال بالای ۴۹ سال چگونه باید با سواد شوند.

سوال بیست و یکم: آیا نظام آموزش بزرگسالان از سوی وزارت آموزش و پرورش تهیه و به تصویب شورای عالی رسیده است؟

- ۹۵ درصد کارشناسان و مدیران اظهار نمودند نظام آموزش بزرگسالان هنوز تهیه و تصویب نشده است.

پرسش بیست و دوم پژوهش: آیا چارچوب و کلیات راهنمای درسی دوره سواد آموزی با مشارکت نهضت و سازمان پژوهش تهیه و تدوین شده است؟

-۸۰ درصد کارشناسان و مدیران گفته اند به نظر نمی رسد چارچوب راهنمای درسی به صورت مشارکت سازمان و نهضت سواد آموزی فراهم شده باشد.

بحث و نتیجه گیری:

از زمان اجرای ساختار جدید مرحله اول نظام آموزش بزرگسالان، پژوهشهایی در خصوص مسایل و مشکلات نهضت سواد آموزی انجام شده است. اگر چه این پژوهش ها نقاط قوت و ضعف ساختار مرحله اول را به طور واضح نشان نمی دهند، ولی شناخت بسیاری از واقعیت های مربوط به این ساختار را می توان از این مجموعه به دست آورد.

یافته های پژوهش حاضر نشان میدهد که واکنش و نگرش گروههای مختلف مورد مطالعه (سواد آموزان، کارشناسان، مدیران و آموزش دهندگان) نسبت به بسیاری از جنبه های این ساختار مثبت و نسبت به برخی از جنبه ها و ابعاد آن منفی است. نتیجه تجزیه تحلیل آماری داده ها نشان میدهد که واکنش و نگرش کلی اکثر افراد گروههای مورد مطالعه نسبت به ساختار مثبت است. با وجود این بخشی از یافته های پژوهش حاضر و نیز سایر شواهد پژوهشی این نتیجه را نقض می کند. به نظر می رسد در بافت فرهنگی موجود ابزار های خودسنجی برای سنجش نگرش و واکنش از کفایت کافی برخوردار نیست. به همین دلیل است که گروههای مختلف قدری فرا تر از واقعیتها اظهار نظر نموده اند. از طرف دیگر صورت ترکیب شده یافته ها بیانگر نتیجه ای دیگر است به طوری که همه گروههای مورد مطالعه در باره تحقق اهداف ساختار جدید تردید هایی نیز داشته اند. برای نمونه، حدود ۶۰ درصد کارشناسان و مدیران مصاحبه شونده، در مورد تحقق اهداف دوره سواد آموزی تردید دارند و اظهار نموده اند تحقق اهداف در حد انتظار نیست و از دلایل آن به کیفیت و کمیت نیروی آموزش دهنده، نظارت و ارزشیابی، مشارکت بخشهای بیرونی و درونی آموزش و پرورش، محتوای کتابها و روشهای آموزش، کمبود منابع مالی و... اشاره نموده اند. از نظر حدود ۵۰ درصد از کارشناسان و مدیران، زمانبندی آموزشی و حد اقل و حد اکثر ساعات مورد نظر در دوره سواد آموزی مورد تایید نیست. سواد آموزان دوره سواد آموزی اگر چه قوانین و مقررات اجرایی و آموزشی، رضایت و واکنش نسبت به ساختار جدید، مدت زمان دوره ها و تحقق اهداف دوره ها را مورد تایید قرار داده اند، اما در بین موارد فوق، تحقق اهداف را در رتبه آخر یا چهارم انتخاب نموده اند. از نظر ۶۲ درصد مصاحبه شوندگان، مناسب بودن اهداف دوره تحکیم مورد تایید است ولی رسیدن به اهداف مورد تردید است. از نظر آنها اهداف دوره تحکیم در حد متوسط محقق شده است و دلایل عدم تحقق را در انگیزه کم سواد آموزان و آموزش دهندگان، وضعیت حضوری و غیر حضوری بودن مدت آموزش، روشها و محتوای کتب درسی و اهمیت ندادن به مهارتهای زندگی در محتوای کتابهای درسی و نظارت کم در فرایند آموزش و... معرفی نموده اند. به نظر کارشناسان، دوره تحکیم به صورت سنتی برگزار میشود و بجز کتاب از رسانه خاص دیگری استفاده نمی شود. در خصوص تحقق دوره انتقال از نظر ۶۰ درصد کارشناسان طول دوره برای بزرگسالان باعث کاهش انگیزه به سواد آموزی میشود و نیز در این دوره به مهارتهای مهم و مورد نیاز زندگی توجه نشده است. سواد آموزان نیز تحقق اهداف را اگر چه در حد متوسط مورد تایید قرار داده اند ولی در مقایسه با واکنش آنان به قوانین و مقررات، طول دوره سواد آموزی و ساختار آموزشی در رتبه چهارم ارزیابی کرده اند. از طرف دیگر از نظر سواد آموزان دوره انتقال، ارزش تحصیلی این دوره با پایان دوره ابتدایی برابر نیست و فارغ التحصیلان از دانش بسیار کمتری برخوردارند. به نظر اکثر گروهها سه دوره ای شدن

ساختار مرحله اول مناسب است مشروط بر اینکه محتوای دوره ها و زمان دوره ها مورد بازبینی قرار گیرد. در مجموع کارشناسان و مدیران بر این باورند که در اثر ضعف در تمهید مقدمات اجرای ساختار جدید (نیروی انسانی، تهیه تجهیزات مناسب، منابع مالی، مشارکت کم بخشهای بیرونی، و.....) در تحقق رسالت و اهداف اصلی اختلال ایجاد شده است.

رحیمی نژاد، (۱۳۹۴) در پژوهش خود نتیجه گرفت از جمله محور های مهمی که در یک مدل کار آمد برای نظام آموزش بزرگسالان ایران میتوان در نظر گرفت نقش سازمانهای مدنی و مشارکت بخش بیرونی است که در سه کشور پاکستان برزیل و مصر مورد توجه قرار گرفته و در این زمینه موفقیتهای بزرگی را بدست آورده اند. با توجه به اینکه سواد آموزی در ایران بیشتر به بخشهای دولتی متکی است متاسفانه هنوز قادر به استفاده از مشارکت بخش خارج نشده و از رسیدن به اهداف سواد آموزی بدور مانده است.

حکیم زاده (۱۳۹۲)، در پژوهش خود به بررسی عدم استقبال بی سوادان از برنامه های سواد آموزی پرداخته است. سواد آموزان انگیزش، هزینه های آموزش، قوانین و مقررات سازمان، مسایل زبان شناختی، اهداف دوره ها، محل اقامت، امکانات و زمانبندی دوره ها، مسایل شغلی و خانوادگی، و آگاهی از برنامه های سواد آموزی را از عوامل عدم استقبال به سواد آموزی نام برده اند. آموزش دهندگان نیز اهداف دوره ها، امکانات و زمانبندی دوره ها، انطباق دوره با اصول یادگیری بزرگسالان، نظام ارزشیابی و بازخورد، محتوای کتب درسی، حمایت و پشتیبانی، مسایل زبان شناختی، قوانین و مقررات سازمان و محل اقامت را از دلیل عدم استقبال به سواد آموزی دانسته اند.

حکیمی (۱۳۹۴) گزارش داد که محتوای کتابهای درسی مورد بررسی در حوزه های یادگیری زبان و ادبیات فارسی و معارف اسلامی از مقبولیت نسبی برخوردار است، اما بخشی از حوزه های یادگیری ریاضی و قرآن با توجه به اهداف از پیش تعیین شده نیاز به بازنگری و اصلاح دارد. به علاوه ضرورت دارد در تدوین محتوای جدید به ارتقای کیفیت تصاویر، متون درس ها، فعالیتها و تمرین های تدوین شده، معیار های انتخاب محتوا، و تناسب آن با زمان آموزشی توجه شود.

دهقانی (۱۳۹۴) در پژوهش خود نشان داد، ۱- سازماندهی نهضت سواد آموزی در پیشبرد اهداف برنامه پنج ساله سواد آموزی در ابعاد منابع نیروی انسانی (شامل مدیران، کارشناسان، آموزش دهندگان و سواد آموزان) در حد نسبتا مناسبی بود. ولی در بعد محیط و فضای های آموزشی نسبتا نا مطلوب می باشد. این وضعیت در بعد طرحها و نقشه های مصوب (آیین نامه ها، بخش نامه ها و....) صادره از سوی نهضت تا حدودی مناسب است. در خصوص وضعیت سازماندهی دستگاههای دولتی در پیشبرد اهداف برنامه پنج ساله سواد آموزی در ابعاد مختلف تا حدودی نا مناسب می باشد در دستگاههای غیر دولتی نا مناسب است. محتوای برنامه درسی در دوره سواد آموزی و تحکیم در ابعاد مختلف دارای وضعیت مناسب ولی در دوره انتقال در وضعیت نا مناسب میباشد. همچنین یافته ها نشان داد وضعیت فرایند تدریس آموزش دهندگان در ابعاد مختلف در حد نسبتا مناسبی است. میزان تحقق اهداف برنامه پنج ساله در حد نسبتا مناسبی است. تحقق اهداف مهارتی و نگرشی در حد نسبتا نا مطلوب میباشد. بنا بر این می توان نتیجه گرفت اکثر یافته های مطالعه حاضر با یافته های پژوهش فوق منطبق است.

از مطالعه ۲۰ سند پژوهشی موجود در پیشینه این پژوهش میتوان دریافت که یافته های اکثر این پژوهشها با بخشی از یافته های مطالعه حاضر تقریبا منطبق اند و میتوان از آنها به عنوان نقاط ضعف ساختار نظام آموزشی نهضت سواد آموزی یاد نمود:

-الگو برداری از نظام آموزش رسمی کشور در نظام آموزشی سوادآموزی-سنتی بودن روش های سنجش و اندازه گیری از آموخته های سوادآموزان-مناسب نبودن الگوی آموزشی موجود برای پاسخگویی به نیازهای مخاطبین- ناتوانی در ایجاد

مهارتها و صلاحیتهای لازم برای زندگی در سوادآموزان. --عدم انطباق برنامه‌های درسی با نیازها و شرایط واقعی سوادآموزان. --بی توجهی به تعریف جدید سواد به منظور وفق دادن خود با جهان جدید و استفاده از مهارتهای کسب شده در زندگی روزمره (یعنی مهارتهای زندگی، به جای خواندن و نوشتن). --عدم اصلاح فرایند یاددهی -- یادگیری و انطباق آن با ویژگیهای بزرگسالان. --بی توجهی به کاربردی کردن سواد در این آموزشها. --بروز بیسوادیهایی جدید به تبع جهانی شدن و تغییر شرایط جهان (سواد فنی، رایانه‌ای، علمی و غیره). --ناتوانی در متصل کردن سوادآموزی و آموزش بزرگسالان به یادگیری مداوم و مادامالعمر (سوق آموزش بزرگسالان به جانب آموزش مداوم) وجود شکاف گسترده بین یادگیری نظری و کاربرد عملی آنها. --بی توجهی به رابطه منطقی و ضروری بین سه نوع آموزش رسمی و غیررسمی و اتفاقی در آموزش بزرگسالان. --بی توجهی به واقعیات مجازی در امر یادگیری (آموزش از راه دور، استفاده از فناوریها در آموزش و غیره). --بی توجهی به استفاده از روشهای جدید تدریس بزرگسالان، شامل حل مسأله، پروژه، بحث، کارگاه، سمینار و غیره. --ناتوانی در تنوع بخشیدن به آموزش بزرگسالان به منظور پاسخگویی به انواع نیازها. --ناتوانی در خارج کردن آموزش بزرگسالان از انحصار «آموزش رسمی» و سپردن آن به دست آحاد مردم. --بی توجهی به نیازهای متفاوت سوادآموزان و ارائه برنامه‌های یکسان برای کلیه آنها. --بی توجهی به ویژگیهای فرهنگی و قومی مناطق و نیازهای خاص هر منطقه. --عدم انطباق روشهای تدریس با ویژگیهای سوادآموزان از ابعاد مختلف. --محتوای نامناسب و غیرمرتبط با نیازهای متفاوت سوادآموزان. --انجام امتحانات کتبی به جای ارزشیابی از عملکردی. --توجهی به تدوین برنامه‌های درسی به صورت درهم تنیده به منظور کارآفرینی و خود-اشتغالی در سوادآموزان. --بی توجهی به مسأله دو زبانی در بسیاری از مناطق کشور در جریان سوادآموزی. --عدم وجود تنوع در برنامه‌های سوادآموزی (شامل تنوع در محتوا، روش و غیره). --فقدان یک نهاد ملی سیاستگذار کلان قانونی با حضور کلیه دست‌اندرکاران آموزش بزرگسالان (شامل بخشهای مختلف دولتی، نهضت سوادآموزی و سازمانهای غیردولتی). --مدیریت غیرمشارکتی و سلسله مراتبی. --نظارت غیرمستمر و مقطعی به جای راهنمایی. --فقدان ارتباط سازمانی تأثیرگذار بین آموزشهای نهضت با سایر ارگانها و بخشهای غیردولتی. --دشواری ارائه خدمات مناسب به سوادآموزان روستایی و عشایری بدلیل پراکندگی آنها. --فقدان اطلاعات لازم در مورد افراد بیسواد به منظور جذب آنها به کلاسهای درس. --پراکندگی سوادآموزان و دشواری دسترسی به آنها در نقاط دور دست و نیز گستردگی تفاوت‌های سنی سوادآموزان.

می توان نتیجه گرفت کاستی های موجود در ساختار مرحله اول نظام آموزشی بزرگسالان از نظر کارشناسان ، مدیران و آموزش دهندگان تقریبا مشابه با اکثر کاستی ها ایست که در پیشینه تحقیق آمده است و بطور خلاصه به آنها اشاره گردید. با این وصف، علیرغم گذشت حدود ۵۰ سال از شروع فعالیتهای نهضت سوادآموزی، به نظر نمیرسد که این سازمان توانسته باشد در دستیابی به اهداف کمی و کیفی تعیین شده به موفقیت کامل دست یافته باشد. از طرف دیگر، امروزه، آموزش بزرگسالان اهداف جدیدی را برای خود انتخاب کرده و به تبع شرایط متغیر جهانی و ضرورت‌های زندگی در قرن بیست و یکم و در جامعه‌های جهانی، وظایف و کارکردهای متفاوتی را برای خود در نظر گرفته است. بعضی از اهداف ذکر شده در متون علمی و پژوهشی آموزش بزرگسالان از این قرار است:

- جبران نارساییهای نظام آموزش رسمی و دادن فرصت مجدد به این افراد جهت به روز کردن دانش و مهارتهای خود.
- اقدام در جهت توسعه پایدار انسانی
- آماده کردن افراد برای زندگی پیچیده و غیرقابل پیشبینی در قرن بیست و یکم
- حرکت به سوی جامعه در حال یادگیری به طور مادامالعمر

-دستیابی به اهداف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، مانند حفظ صلح، حفظ محیط زیست، تساوی نژادی و جنسیتی، تنظیم خانواده، بهبود وضعیت اشتغال، بهبود شرایط زندگی و غیره.

بنابراین، با توجه به اهداف فوق، به نظر میرسد علاوه بر مشکلات شناخته شده، یکی از مشکلات پیشروی نهضت سوادآموزی، به روز کردن تعریف سواد، متناسب با نیازهای کنونی و آینده فرد و جامعه و نیز توجه به اشکال جدید بیسوادی است.

واقعیت این است که بزرگسالان، علیرغم بیسوادی یا کمسوادی، دارای تجربیات گوناگونی هستند که باید در جریان آموزش، مورد توجه قرار بگیرد. به علاوه، این بزرگسالان، دارای نیازهای متفاوتی از خردسالان میباشند و نمیتوان در آموزش آنها از روشهایی استفاده کرد که در مورد کودکان و نوجوانان رایج است. همینطور، این بزرگسالان دارای انگیزه‌های درونی بالایی هستند و با داشتن احساس مسئولیت نسبت به یادگیری خود و با مشارکت فعالانه در جریان تدریس، میتوانند بر غنای این آموزشها بیفزایند و در آن صورت به اهداف سوادآموزی نایل شوند. بنا بر این ضروریست در ساختار مرحله اول نظام آموزشی بزرگسالان به نکات فوق توجه شود. با توجه به آن چه که بیان شد، می‌توان نتیجه گرفت که تقریباً اکثر گروهها در باره تحقق اهداف سوادآموزی تردید دارند. همچنین در مورد تحقق اهدافی که در مصوبه ۸۳۳ شورای عالی آموزش و پرورش تدوین شده است تردیدهایی وجود دارد. از شواهد موجود چنین استنباط می‌شود که مصوبه در محتوا و اجرا با مشکلاتی روبه‌رو است و علی‌رغم تلاش انکارناپذیر مسئولین سوادآموزی، تحقق اهداف در سطح قابل قبولی موفقیت آمیز نبوده است. موفقیت آمیز نبودن ساختار را نمی‌توان به یک یا چند عامل شناخته شده نسبت داد. ارزشیابی دقیق از تحقق اهداف به عوامل درونی و بیرونی سازمان نهضت سوادآموزی مرتبط است و تحقق اهداف مستلزم توجه کافی به مؤلفه‌های درونی و بیرونی نهضت سوادآموزی است. توجه به بافت فرهنگی و مجموعه همه نظام‌هایی است که همواره در حال تامل اند. نظام اقتصادی، نظام سیاسی، نظام فرهنگی، و... اما در کوتاه مدت رسالت و مسئولیت آموزش و پرورش در خصوص اجرای وظیفه خود در قبال سواد کردن افراد در سنین مدرسه رو و برنامه ریزی و اجرای دقیق برای آموزش افراد بزرگسال با مشارکت و از طریق سازمان نهضت سوادآموزی و تلاش در جهت جلب منابع و مشارکت بخش بیرون راه حل نهایی است.

پیشنهادها

تدوین هر اندیشه اصلاحی در زمینه ساختارهای آموزشی بخصوص ساختار مرحله اول نظام آموزشی بزرگسالان، با در نظر گرفتن تاریخچه این گونه نظام‌های آموزشی و تجارب گذشته آن در جهان و به خصوص ایران، وضع موجود و نیز سایر تحولات درون و بیرون از آموزش و پرورش امکان پذیر است.

بنا بر این، شناخت وضع موجود و چالش‌ها و فرصت‌ها و نقاط قوت و ضعف نظام آموزشی بزرگسالان به ما کمک میکند تا بتوانیم نسبت به انتخاب و یا تغییر ساختار نظام آموزشی چاره‌اندیشی کنیم. با توجه به دیدگاهها، نگرشها و واکنش‌های گروه‌های ذی‌ربط (کارشناسان، آموزش‌دهندگان، سوادآموزان و مدیران) و جمع‌بندی نتایج پژوهش و سایر مطالعات موجود در پیشینه پژوهش پیشنهادهای برخواست از مطالعه حاضر به شرح زیر بیان میگردد.

۱- بی‌توجهی به هدف، برنامه، روش، محتوا و مواد، زمان و مکان، معلم و سوادآموز در هر گونه آموزش اثرات فراوان دارد. باید این گونه عناصر در آموزش بزرگسالان به شکلی متفاوت با تعلیم و تربیت نوجوانان و جوانان و کودکان متجلی شود. آموزش بزرگسالان به دلیل ویژگی‌های خاص این افراد در ابعاد (ذهنی، بدنی، اجتماعی، شغلی و غیره) از آموزش مدرسه‌ای متفاوت است

و در نتیجه تغییراتی را در ابعاد محتوا و فرایند یاد دهی-یادگیری، نقش فرا گیر، معلم و سایر مسایل ایجاد میکنند. به نظر میرسد یکی از مهمترین مسایل و مشکلات نرسیدن به اهداف در دوره های سواد آموزی توجه جدی نکردن به موضوع فوق و در نتیجه تبعیت از نظام آموزشی رسمی کشور، که این موضوع مهم باید مورد نظر برنامه ریزان و سیاستگذاران قرار گیرد.

۲- مطابق با یافته های پژوهش، به نظر میرسد برای تمهید مقدمات اجرای نظام آموزش مرحله اول آموزش بزرگسالان (تامین به موقع منابع و امکانات، تجهیزات کامل مراکز آموزشی، آماده سازی آموزش دهندگان با تجربه، محتوای کتب درسی، زمان و شیوه های اجرای آموزشها، نظارت و ارزشیابی، انگیزه سواد آموزان، کیفیت مشارکت آموزش و پرورش استانها، جایگاه و نقشهای نظارتی، برنامه ریزی و اجرایی سازمان نهضت سواد آموزی، مشارکت و برنامه ریزی جدی وزارت آموزش و پرورش، و..... اقدامات جدی انجام نشده است، در صورت فراهم نمودن شرایط فوق ارزشیابی از ساختار معنی و مفهوم جدی خواهد یافت.

۳- یافته های پژوهش نشان داد برای تهیه و چار چوب و کلیت راهنمای برنامه درسی دوره های سه گانه سواد آموزی و همچنین تهیه کتب و راهنمای آموزش دهنده، همکاری جدی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی و سایر خبرگان آموزش بزرگسالان وجود ندارد و یا اینکه سازمان پژوهش در این خصوص کمیته ها و گروههای ویژه ای را سازمان دهی نکرده است. این مسئله موجب میشود ویژگیهای بزرگسالان و نیازهای آنها بطور جدی مورد نظر قرار نگیرد.

۴- مطابق با مصوبه شورای عالی، مسولیت تهیه و تدوین نظام آموزش بزرگسالان به عهده وزارت آموزش و پرورش واگذار شده است. مطابق با اظهار نظر کارشناسان و برنامه ریزان، وزارت آموزش و پرورش اقدامات موثر و مفیدی در جهت تهیه و تدوین برنامه آموزش بزرگسالان انجام نداده است. این مسئله موجب میشود رسالت و مسولیتهای سازمان نهضت سواد آموزی و سایر نهاد ها و سازمانها از جمله وزارت آموزش و پرورش مشخص نگردد و در نهایت کیفیت و کمی و اجرای آموزشها، تحقق اهداف پیش بینی شده را دور از دسترس قرار دهد

۵- در سواد آموزی کار بردی تنها آموزش خواندن، نوشتن و ریاضیات پایه مورد نظر نیست. سایر جنبه های اساسی آموزش بزرگسالان، از جمله آموزش سیاسی، فرهنگی، اجتماعی آگاه کردن به حقوق فردی، و اجتماعی، آموزشهای زناشویی و به خصوص تقویت بینش اجتماعی، مهارتهای زندگی و..... باید بطور جدی مد نظر قرار گیرد و هنگام ارزشیابی از کتب درسی به این گونه نکات توجه شود.

۶- مطابق با اظهار نظر کارشناسان و آموزش دهندگان و سواد آموزان، مبنی بر وجود اشکالات و موانع بر سر راه تحقق اهداف، بنا براین توصیه میشود، کتب درسی، در ابعاد محتوای، زمانبندی، شیوه اجرای حضوری و غیر حضوری به تناسب مواد درسی، مدت زمان دوره و درس، برگزاری آزمون، شیوه ارزشیابی..... در کمیته های ویژه مورد بررسی قرار گیرد.

۷- یافته های پژوهش نشان داد در خصوص تحقق اهداف دوره تحکیم اما و اگر های فراوان وجود دارد و این دوره از جنبه های مختلف مورد نقد است. علی رغم اینکه وجود این دوره در ساختار آموزشی ضروریست و یکی از اهداف مهم این دوره تحکیم و تثبیت سواد است، اما در مورد تحقق اهداف از جمله یادگیری مادام العمر و جلوگیری از رجعت به بی سوادی، زمینه سازی لازم به عمل نیامده است. بازنگری در زمانبندی، شیوه اجرا، امکانات تحقق اهداف به خصوص تلاش و انگیزه آموزش دهنده و سواد آموز، محتوای کتابهای درسی و نظارت و ارزشیابی..... در این خصوص توصیه میشود.

۸- در خصوص تحقق اهداف دوره سواد آموزی یافته ها نشان داده اند، در خصوص آشنایی با قرآن و معارف دینی و فرهنگ اسلامی، ریاضی و مهارتهای خواندن و نوشتن و وقت داده شده به این دروس و کیفیت تدریس آنها اشکالاتی وجود دارد. توصیه میشود در این خصوص برنامه ریزی های لازم انجام شود.

۹- نتایج آزمون‌ها نشان داد در بعضی از استانها پیشرفت تحصیلی در دروسی نظیر ریاضی، املا و جمله نویسی کمتر از سایر دروس است. از طرف دیگر یافته‌ها نشان می‌دهد سواد آموزان از نحوه برگزاری آزمونها رضایت کامل ندارند. در این موارد بررسی‌های لازم انجام شود.

۱۰- مطابق با یافته‌های پژوهش، توانایی درک مطالب سواد آموزان در دوره انتقال و استفاده از آن در زندگی آنان با مشکلاتی روبه‌روست. احتمالان نیازهای متفاوت و محتوای کتب درسی و آموزش دهندگان نقش موثری در این زمینه بر عهده دارند. لازم است در این موارد بررسی‌های لازم به عمل آید. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد در این دوره مطالب کتب درسی به خصوص درس ریاضی، و زمان اختصاص داده شده به این درس و شیوه‌های حضوری و غیر حضوری دروس مورد بازبینی قرار گیرد.

۱۱- آموزش و پرورش باید پاسخگوی افراد لازم‌التعلیم تا سن ۱۸ سالگی (دیپلم) باشد و برای هر کسی که آموزش ندیده خودش تدبیر کند. ساختار آموزش و پرورش باید درست شود و از کاسه به کاسه کردن دوری کند. در حال حاضر بخشی از جامعه دانش‌آموزی را گرفته و بخش دیگر را ها کرده است. در صورت مشخص شدن این موضوع مسولیت نهضت سوادآموزی نیز مشخص خواهد شد.

۱۲- برابر با اظهار نظر کارشناسان و مدیران، بهتر است، تشکیلات سلسله‌مراتب تا اجرا در نهضت سوادآموزی یکپارچه شود. زیرا این تشکیلات به شدت گسسته است و ساختار در اختیار سازمان نهضت سوادآموزی نیست و برنامه‌ریزی و اجرا و ارزشیابی بدرستی انجام نمی‌شود. سازمان سیاست‌گذاری می‌کند و لی در اجرا زیاد دخالت ندارد. در نتیجه خیلی از جاها هدف محقق نمی‌شود. ادغام ساختار نهضت با آموزش و پرورش درست نیست زیرا نهضت زیرسیطره قوانین و مقررات رسمی آموزش و پرورش است. نهضت باید سریع و منطقی باشد زیرا آموزش بزرگسالان از سایر آموزش‌ها جدا است. آموزش بزرگسالان باید با معلم، محتوا، قوانین و مقررات، منابع مالی، ارزشیابی و نظارت خاص خود و محتوای ویژه بر اساس تئوری آموزش بزرگسالان شرایط با سواد کردن و تثبیت و انتقال آن را فراهم کند. آموزش و پرورش باید به طور جدی وارد عرصه سوادآموزی شود و از سه ظرفیت بالقوه که در اختیار اوست (معلم - مدرسه - اولیا) استفاده کند در این صورت سوادآموزی تقویت می‌شود.

محدودیت‌های مطالعه:

به نظر می‌رسد گروه‌های مختلف مورد مطالعه، با وجود تاکید مکتوب عامل ارزشیابی و نیز تصریح هدف ارزشیابی از سوی مجریان طرح، با تلقی نادرست از ارزشیابی به عنوان معیاری برای رتبه‌بندی افراد و گروهها، و ادارات، در گفته‌ها و گزارش خود قدری فرا تر از واقعیتها سخن گفته‌اند. به بیان دیگر، در اثر پدیده‌ای به اصطلاح بیم ارزشیابی، گروهها گاهی به طور اغراق آمیزی خواسته‌اند عملکرد ساختار سازمان سوادآموزی را موفق نشان دهند. از طرف دیگر محدودیت‌های ذاتی ابزارهایی که در این مطالعه مورد استفاده قرار گرفته است، قضاوت قطعی در باره عملکرد ساختار سوادآموزی را دشوار میکند. ارتباط و جمع‌آوری سوادآموزان در سطح استانهای نمونه برای برگزاری آزمون به سختی میسر گردید و بنا بر این امکان دسترسی به نمونه بیشتر از فارغ‌التحصیلان دوره‌ها فراهم نگردید.

یکی از استانها که در آغاز جزء نمونه آماری انتخاب شده بود متأسفانه برای اجرای پژوهش در آن استان، همکاری لازم را با مجری طرح به عمل نیاورد بعد از صرف زمان فراوان، استان دیگری جایگزین گردید.

منابع و ماخذ:

الف: فارسی

- آباریان، بهروز (۱۳۷۶). بررسی مشکلات آموزشیاران نهضت سواد آموزی، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- آهنچی، محمد (۱۳۷۰). پروژه ارزشیابی طرح بسیج سواد آموزی سال ۱۳۶۹، سازمان نهضت سواد آموزی.
- احمدی، مسعود (۱۳۷۳) پژوهش پیرامون میزان کارایی ساختار سازمان نهضت سواد آموزی، معاونت تامین و تربیت نیروی انسانی.
- امیر حسینی، خسرو (۱۳۷۹) بررسی موانع استقبال بی سوادان از حضور در دوره های مقدماتی نهضت سواد آموزی استان تهران، دفتر پژوهش، برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی
- ابراهیم زاده، عیسی. (۱۳۸۵)؛ آموزش بزرگسالان، تهران، دانشگاه پیام نور.
- آتشک، محمد (۱۳۹۰) ارزشیابی توسعه سواد آموزی در کشورهای مسلمان، تربیت اسلامی، ۶(۱۳): ۹۹-۱۲۱
- ارجمندنیا، علی اکبر؛ میرحسینی، زهره و کاکابرای، کیوان. (۱۳۸۹). بررسی اثربخشی کتب غیر درسی نهضت سواد آموزی از دیدگاه زنان نوسواد شهر تهران، فصلنامه دانش شناسی، علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات.
- اسدی، علی. (۱۳۸۱). بررسی موانع اجتماعی و اقتصادی موثر در جذب بی سوادان روستایی استان کرمانشاه. طرح پژوهشی نهضت سواد آموزی به راهنمایی جهانگیری سعیدی.
- آقازاده محرم، قاسم پور مقدم، حسین، رضایی، محمد رضا (۱۳۹۲) بررسی میزان انطباق کتابهای درسی دوره سواد آموزی با اهداف مصوب شورای عالی از دیدگاه آموزش یاران
- آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم، پیتر جارویس، ترجمه دکتر غلامعلی سرمد، تهران ۱۳۷۸
- باقریان، فاطمه (۱۳۸۸). تاثیر سواد آموزی بر نگرش زنان روستایی. فصلنامه ی پژوهش زنان.
- بازرگان، عباس (۱۳۸۰) ارزشیابی آموزشی، انتشارات سمت.
- بدری گرگری، رحیم؛ وجدانپرست، حسین؛ حاتمی، جواد؛ واحدی، شهرام. (۱۳۹۰). ارزیابی فرایند اجرای طرح آزمایشی برنامه درسی جدید دوره ی مقدماتی نهضت سواد آموزی. مجله ی علمی پژوهشی (پژوهش های برنامه درسی). دوره اول، شماره ی اول.
- بولا، اچ، اس (۱۳۶۲) ارزیابی آموزش و کاربرد آن در سواد آموزی تابعی، ترجمه عباس بازرگان، چاپ اول: نشر دانشگاهی
- بولا، اچ، اس (۱۳۷۵) ارزشیابی طرح ها و برنامه های آموزشی برای توسعه، ترجمه خدایار ابیلی، چاپ اول، تهران: نشر دانشگاهی
- پادگان، محمد رضا (۱۳۷۸) بررسی نیازهای آموزشی آموزشیاراندر برنامه های آموزشی ضمن خدمت شهرستان بندر انزلی، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- پیر مرادی، علی (۱۳۸۰) تجزیه و تحلیل انگیزش سواد آموزان بزرگسال برای حضور در کلاس، فتر پژوهش و برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی.
- تاج آبادی، رضا. (۱۳۸۶). نقش کتابخانه های عمومی در عدم بازگشت نوسوادان به دوران بی سوادی و تقویت سواد آنها.
- [مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات](#)، شماره ۶۹.
- توفیق، علی اصغر. (۱۳۷۶). آموزش بزرگسالان به عنوان آموزشهای علمی - کاربردی و راهبردهای تحقق آن. فصلنامه آموزش بزرگسالان و نوآوری، موسسه بین المللی روش های آموزش بزرگسالان، سال دوم شماره ۲ و ۳.
- جعفری، علی اکبر (۱۳۷۰) بررسی عوامل رجعت به بی سوادی سواد آموختگان زن دوره تکمیلی شهرستان ایلام فد دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی

- جامی زاده میمندی، مسعود. (۱۳۷۰). بررسی نیازهای آموزشی نوسوادان بزرگسال سراسر کشور. تهران: معاونت آموزش نهضت سواد آموزی، مدیریت آموزشی مداوم.
- جوادی، جعفر(۱۳۸۷) بررسی وضع مطلوب و موجود و عملکرد یادگیری در نظام آموزش بزرگسالان، سند تحول بنیادین
- جهان پناه، سیمین دخت (۱۳۷۴) تحلیلی بر وضعیت آموزش بزرگسالان در ایران و جهان، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۴۰ و ۴۳ صفحات ۲۴ الی ۴۰
- چراغی، نصرت اله. (۱۳۸۱). بررسی علل لجتماعی و آموزشی موثر بر مردودی سوادآموزان زن دوره مقدماتی شهرستان همدان از دیدگاه آموزشیاران. طرح پژوهشی نهضت سواد آموزی به راهنمایی جلیل صفری.
- چوپان، علی اصغر و همکاران (۱۳۷۸) بررسی دیدگاه آموزشیاران در خصوص مشکلات جذب سواد آموزان شهرستان مشهد
- حاج میرزایی، محسن (۱۳۷۸) بررسی علل اجتماعی بی سوادی کاربردی در روستاهای استان تهران، دفتر برنامه ریزی و نیروی انسانی
- حاجی زاده، مسعود(۱۳۷۰) بررسی نیازهای آموزشی نو سوادان بزرگسال سراسر کشور، معاونت آموزش نهضت سواد آموزی.
- حکیم زاده رضوان (۱۳۹۲) بررسی علل عدم استقبال بی سوادان از بر نامه های سواد آموزی در کشور، سازمان نهضت سواد آموزی
- حقی، ناصر. (۱۳۷۰). علل مردودی سواد آموزان دوره مقدماتی سوادآموزی. تهران: سازمان نهضت سواد آموزی.
- حمیدی زاده، محمدرضا. (۱۳۷۵). فرایندها و مدل های طراحی نظام تحقیقات. رهیافت. جلد ۶، شماره ۱۳.
- حکیمی، عبدالعظیم (۱۳۹۴) ارزیابی محتوای کتابهای درسی زبان و ادبیات فارسی و معارف اسلامی سازمان نهضت سواد آموزی
- خدایار، عبد الله (۱۳۷۴) بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی و آموزشی مرتبط بر مردود شدن سواد آموزان دوره مقدماتی، سازمان نهضت سواد آموزی.
- دلور، ژاک و دیگران (۱۹۹۶) یادگیری: گنج درون (ترجمه دفتر همکاریهای علمی و بین المللی آموزش و پرورش ۱۳۷۶) انتشارات تزکیه
- دهقانی، مرضیه (۱۳۹۴) ارزشیابی از اجرای برنامه پنج ساله سواد آموزی در سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ سازمان نهضت سواد آموزی و پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش
- رجب زاده، علی (۱۳۷۶) بررسی ارتباط عمودی محتوای کتاب فارسی دوره مقدماتی و تکمیلی نهضت سواد آموزی، سازمان نهضت سواد آموزی
- رجبی، ماشا الله (۱۳۷۹). بررسی عوامل انگیزشی آموزشیاران در بهبود وضع کلاس، نهضت سواد آموزی استان کرمان
- رحیمی نژاد، ویدا (۱۳۹۲) مطالعه تطبیقی آموزش پایه سواد بزرگسالان در نظام آموزشی کشورهای جهان به منظور آرایه محورهای تدوین مدل کار آمد برای نظام آموزش بزرگسالان، سازمان نهضت سواد آموزی
- رجایی پور، سعید، و اکبری عمروآبادی، احمدرضا. (۱۳۸۶). بررسی نیازهای مطالعاتی نوسوادان شهری و روستایی نهضت سوادآموزی. دو ماهنامه علمی - پژوهشی، دانشگاه شاهد، سال چهاردهم، دوره جدید شماره ۲۴.
- رئوفی، مرضیه (۱۳۷۳) بررسی مشکلات سواد آموزان دوره مقدماتی در جهت نیل به اهداف رفتاری درس جمله نویسی، معاونت آموزشی سازمان نهضت سواد آموزی
- رهبری نژاد، ید الله (۱۳۷۳) بررسی شیوه های تدریس کتب فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی مقطع ابتدایی و مقایسه آن با روش فعال در مدارس شهر تهران، دفتر پژوهش، برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی
- زوری، حسین. (۱۳۸۰). بررسی علل بازماندگی (محرومیت) از تحصیل کودکان ۱۰-۶ ساله روستایی استان سیستان و بلوچستان. طرح پژوهشی نهضت سواد آموزی به راهنمایی جلیل صفری و جهانگیری سعیدی.

- ستاری، علی (۱۳۷۳) بررسی تطابق روش تدوین فارسی دوره مقدماتی با ویژگیهای یادگیری سواد آموزان بزرگسال، معاونت آموزشی نهضت سواد آموزی.
- سر سبیلی، نادر و قاسمی، نرگس (۱۳۸۴) عوامل مؤثر بر شکست تحصیلی: نگاهی دوباره به عوامل درونی و بیرونی، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۳
- سند ملی برنامه آموزش برای همه (۱۳۸۳). وزارت آموزش و پرورش
- صادق موسوی، سید خسرو (۱۳۸۵). سنجش کارایی و اثر بخشی مراکز یادگیری محلی، معاونت هماهنگی مشارکت ها.
- صباغیان، زهرا، (۱۳۷۱). روش های سواد آموزی بزرگسالان. تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
- صباغیان، زهرا. (۱۳۶۹). [روش های سوادآموزی بزرگسالان \(تعلیم مهارت های خواندن و نوشتن\)](#). مرکز نشر دانشگاه
- صباغیان، زهرا. (۱۳۷۱). شناخت بزرگسالان و روش های سوادآموزی. تهران: نهضت سواد آموزی، دفتر تحقیق و تالیف.
- صباغیان، زهرا. (۱۳۷۰). مسائل و مشکلات سوادآموزی در ایران. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول.
- طالبیان، محمدحسن؛ تصدیقی، محمدعلی. (۱۳۸۵). مشکلات فراروی ساختار تعلیم و تربیت ایران در هزاره سوم و راهکارهای آن. دانشگاه آزاد واحد خوراسگان (اصفهان)، شماره ۱۱۹-۹۹.
- عابد حسینی، میر آقا (۱۳۷۶). بررسی نیازهای آموزشیاران و تاثیر آن در پیشرفت تحصیلی سواد آموزان استان اردبیل در سال ۱۳۷۵. دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- عابدی، لطفعلی. (۱۳۷۰) بررسی راه های متناسب سازی برنامه سواد آموزی با نیازها و شرایط سوادآموزان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی دانشگاه اصفهان، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- عابدینی علوی، حسین. (۱۳۸۷). نیازسنجی مهارت های زندگی یادگیرندگان مراکز یادگیری محلی شهرستان کاشان از دید آموزشیاران و یادگیرندگان در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۷. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی.
- عباسی، لطف الله (۱۳۸۶) بررسی وضع مطلوب و موجود آموزش و پرورش عشایر و روستایی ایران، دبیر خانه طرح تدوین سند ملی آموزش و پرورش.
- عدلی، موسی و گودرز جاودان خرد (۱۳۷۸) بررسی عوامل مؤثر بر عدم استقبال افراد بزرگسال از کلاسهای سواد آموزی شهرستان درگز در سال ۱۳۷۷، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- عزیز، نعمت الله. (۱۳۷۰). بررسی علل رجعت به بیسوادی از نظر نوسوادان استان کردستان. پایاننامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی. دانشگاه اصفهان، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی.
- قلی زاده، آذر؛ شعبانی، احمد و ملیانی، علی؛ (۱۳۷۹). بررسی علل عدم استقبال عشایر بی سواد از دوره های آموزشی نهضت سواد آموزی از دیدگاه آموزشیاران در شهرستان فریدونشهر، فصلنامه دانش و پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، شماره سوم، صص ۴۵-۵۶.
- کرد زنگنه، شهناز (۱۳۷۳) بررسی میزان تناسب اهداف رفتاری کتاب فارسی دوره مقدماتی با سطوح حیطه های یادگیری، معاونت آموزشی نهضت سواد آموزی
- گروه نویسندگان. (۱۳۷۲). آموزش بزرگسالان در کشورهای گوناگون. ترجمه فرجامی. انتشارات: آستان قدس رضوی، چاپ اول.
- گروه مترجمان، (۱۳۷۸) گزارش کنفرانس یونسکو در ملبورن، ۱۹۹۸، پژوهشکده تعلیم و تربیت
- لطفی، احمد (۱۳۷۵) ، بررسی میزان تسلط سواد آموزان دوره مقدماتی بر مهارتهای خواندن، معاونت آموزشی سازمان نهضت سواد آموزی

- لطفی، عباس (۱۳۷۸) بررسی عوامل فردی عدم استقبال زنان شهری از کلاسهای نهضت سواد آموزی شهرستان نیشابور از استان خراسان، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- مشایخ، فریده (۱۳۷۶) آموزش مداوم برای توسعه: چالش های آموزش برای همه (ترجمه) دفتر منطقه ای یونسکو در آسیا و اقیانوسیه، بانکوک، ۱۹۹۷
- معاونت آموزش و نیروی انسانی نهضت سواد آموزی (۱۳۷۹) گزارش عملکرد نهضت سواد آموزی در بیست سال اخیر
- محمود زاده، فرامرز (۱۳۷۸) بررسی علل عدم استقبال بی سوادان از کلاسهای سواد آموزی شهرستان تیباد در سال ۷۶، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- معتمدی، عبدالله. (۱۳۸۹). شناسایی نیازهای آموزشی زنان نوسواد نهضت سواد آموزی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی. پژوهش در نظام های آموزشی.
- میرحسینی، زهره. (۱۳۸۲). بررسی نیازهای آموزشی فراگیران سازمان نهضت سوادآموزی. تهران، دفتر پژوهش و برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی سازمان نهضت سواد آموزی.
- میرحسینی، زهره؛ (۱۳۷۸). بررسی نیازها و علایق مطالعاتی نوسوادان در ایران، مجله کتابداری.
- میر حسینی، زهره (۱۳۷۷) بررسی نیازها و علایق مطالعاتی نو سوادان، پایان نامه دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات
- میر حسینی، زهره و نسرین آخوندی (۱۳۸۱) بررسی نیازهای آموزشی فراگیران سازمان نهضت سواد آموزی، دفتر پژوهش، برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی
- میرزایی، را خدا و محمد حسن محبی (۱۳۷۸) بررسی تطبیقی راههای جذب بی سوادان به کلاسهای سواد آموزی در شهرستان شیراز، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- مرکز آمار ایران، سر شماری ۱۳۹۰
- مخاطب، محمد، قدرتی، مهدی، رضایی پور، لاکانی (۱۳۹۲) تحلیل محتوای شاخص های یادگیری کتابهای آموزشی گروه های پیگیر سواد آموزان نهضت سواد آموزی، اندیشه های نوین تربیتی
- مهدوی ایرج (۱۳۷۶) بررسی رجعت به بی سوادی بعد از دوره تکمیلی در شهرستان میاندو اب از نظر نو سوادان، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی.
- مهران، گلنار معرفی یک تجربه جهانی در آموزش بزرگسالان امریکا در مجموعه مقالات برنامه ریزی درسی با گرایش بزرگسالان، صفحات ۲۹ الی ۵۰ انتشارات سازمان نهضت سواد آموزی.
- نوایی، کرامت (۱۳۸۰) بررسی خصوصیات دموگرافیک فردی، شغلی و آموزشی آموزشیاران با میزان موفقیت تحصیلی سواد آموزان شهرستان بویر احمد، دفتر پژوهش، برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی .
- نوروزی، صابر (۱۳۷۸) بررسی عوامل مؤثر بر فرهنگ مطالعه و کتاب خوانی کارکنان نهضت سواد آموزی استان تهران، دفتر برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی
- ولف، ریچارد (۱۳۷۹) ارزشیابی آموزشی، مبنی سنجش و بررسی برنامه، ترجمه علیرضا کیا منش، تهران مرکز نشر
- ولیخانی، حامد (۱۳۸۴) بررسی میزان تحقق اهداف گروههای پیگیر سواد در نهضت سواد آموزی شهر تهران از دیدگاه راهنمایان تعلیماتی، مدیریت نهضت سواد آموزی شهر تهران
- همایون پور، پرویز. (۱۳۶۸). پیکار جهانی سواد آموزی، تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- هوشنگی و همکاران. (۱۳۶۹). بررسی علل افت تحصیلی سواد آموزان. تهران: سازمان نهضت سوادآموزی.

- Ballantine, H. J. (۱۹۹۵). The Sociology of Education, Prentice-Hall, Ink, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Bass, J. & et. Al. (۱۹۹۴). Comparing Adult Education, Worldwide, San Francisco.
- Caldwell, B. J., Spinks, J. (۱۹۹۲). Leading the Self-managing School, London: The Falmer Press.
- Hallak, J. and Poisson, M. (۲۰۰۲). The Impact of Globalization On Curriculum Development, in Globalization and living Together IBE, Unesco.
- Jarvis, P. (۱۹۹۷). Sociology of Adult Education, in International Encyclopedia of the Sociology of Education, edited by Lawrence J. Saba, Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Jarvis, P. (۲۰۰۲). "Globalization, Citizenship and the Education of Adults in Contemporary Society", in Learning Democracy and Citizenship: International Experiences, M. Schweisfurth, L. and C. Harder, eds., Oxford: Symposium Books.
- Kim, P., Miranda, T. & Olaciregui, C. (۲۰۰۸). Pocket School: Exploring mobile technology as a sustainable literacy education option for underserved indigenous children in Latin America. International Journal of Educational
- Kim, P., Miranda, T. & Olaciregui, C. (۲۰۰۸). Pocket School: Exploring mobile technology as a sustainable literacy education option for underserved indigenous children in Latin America. International Journal of Educational
- Knolwes, M.S. Holton, E.F. & Swanson, R.A. (۲۰۰۵). The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development. sixth edition, Houston: Gulf Publishing Co.
- Mayor, F., et. al. (۲۰۰۱). The World Ahead, Unesco, Paris.
- Rasta, Paul (۲۰۰۲). In formation and Communication Technology in Teacher Education, Unesco.
- Richman, J. (۲۰۰۷). The role of Psychotherapy and humor for Death anxiety, Death wishes, and Aging. Journal of Death and Dying: Vol. ۵۴, ۴۱-۵۱
- Ryan, John W. (۱۹۹۴). Developments in adult education, Global Perspective, Delivered at first consult active seminar on adult education in Islamic Republic of Iran. ۱۹۹۴
- Shi, Yan & Tsang, M. (۲۰۰۸). Evaluation of adult literacy education in the United States: A review of methodological issues. Educational Research Review, ۳: ۱۸۷-۲۱۷.
- Shi, Yan & Tsang, M. (۲۰۰۸). Evaluation of adult literacy education in the United States: A review of methodological issues. Educational Research Review, ۳: ۱۸۷-۲۱۷
- Tedesco, J. C. (۱۹۹۷). The New Educational Pact: Education, Competitiveness, and Citizenship in Modern Society, Unesco, IBE, Paris.

- Unesco (1982). An Overview: Coping with Dropouts, Paris.
- Unesco Institute for Statistics Database (2002). Education for All Development Index (EDI).
- Unesco Institute for Statistics: EFA Global Monitoring Report (2005).
- Wagner, D. (2000). Literacy and Adult Education, Intenational Literacy Institule, University of Pennsylvania, U. S. A.
 - Burgess,p.d.and Brickell,H.H.(1986).Americansin transition :Life changes and Reasons for Adult Learning .Infuture Direction for a learning society ,NewYork,college board .
 - Lasway,Rest ,B.P.(1992).Barriers to participation of New Literate Adults in the post Literacy Programme in Tanzania .Toronto :University of Tronto ,P:346
 - Lee,T.W.;Kang,S.J.;Lee and Hyun ,S.I (2009).Testing Health Literacy skills in older Korean adults,Patiant Education and counseling,75,302-307
 - Mc Givney.u.(1990).Access to Educatin for Non Participant Adult Leicester NIAC E.
 - Meyers .Cliffard.T.(1996).A Vehich for development :Theory and Practice in case Studies in Nepal .M assachusetts : University of Massachusetts.
 - Puchner ,L ,(2003).women and literacy in rural Mali :a study of the socioeconomics impact of participating in literacy programs in four villages ,International Journal of educational development ,23,439-458

